Blogi

Geopolitiikka haastaa myös keskuspankkeja

Kansainvälinen talous | 21.12.2023 | Kimmo Virolainen

KIRJOITTAJA

Kimmo Virolainen
Johtokunnan
neuvonantaja

Keskeisten talousalueiden keskuspankkijohtajien puheissa on vuonna 2023 korostunut toimintaympäristön poikkeuksellinen epävarmuus.

Keskeisten talousalueiden keskuspankkijohtajien puheissa on kuluneena vuonna korostunut toimintaympäristön poikkeuksellinen epävarmuus. Useat peräkkäiset globaalit kriisit ovat luoneet pitkittyneen epävakauden ja turvattomuuden kauden. Varsin kuvaavaa on, että Collins-sanakirjan valinta vuoden 2022 sanaksi oli ”permakriisi”. Koronapandemian maailmantalouteen kohdistaman valtavan shokin pysyviä jälkiä selvitetään edelleen. Samanaikaisesti geopoliittiset jännitteet ovat nousseet yhä voimakkaammin haastamaan liberaalia, sääntöpohjaista maailmanjärjestystä ja heittämään hiekkaa kansainvälisen kaupan rattaisiin.

Globalisaatio – valtioiden ja alueiden yhä suurempi keskinäisriippuvuus – on aina ollut kytköksissä maailmanpolitiikan tuuliin. 1900-luvun jälkimmäistä puoliskoa leimasi Yhdysvaltain taloudellinen valta-asema sekä vähitellen tiivistyvä maiden välinen taloudellinen integraatio. Integraatiokehitys kiihtyi erityisen voimakkaaksi hyperglobalisaation ajanjaksoksi 1980-luvun lopulla jatkuen vuosina 2008–10 koettuun globaaliin finanssikriisiin asti.

Globalisaatio ja maailmankaupan kasvu ovat nostaneet lukemattomia ihmisiä pois köyhyydestä. Kiina on tästä näkyvin esimerkki, mutta samoja kehityskulkuja on havaittavissa laajemmin kehittyvissä ja nousevissa talouksissa. Globalisaation tehokkuus- ja tuottavuushyödyt toteutuvat useiden kanavien kautta. Kansainvälisen kaupan ja globaalien tuotantoketjujen lisääntyminen mahdollistavat maiden erikoistumisen. Ne vauhdittavat myös innovaatioiden leviämistä ja tuottavuuskehitystä. Työperäinen muutto kehittyvistä ja nousevista talouksista kehittyneisiin talouksiin hyödyttää sekä pääomaköyhiä alhaisen tulotason maita että työvoimapulasta kärsiviä kehittyneitä talouksia. Vapaat pääomaliikkeet ohjaavat rahoituksen tuottavimpiin kohteisiin

maailmanlaajuisesti.

Globaalin työnjaon muutokset eivät kuitenkaan tapahdu kivuttomasti – osa maiden talouden sektoreista hyötyy ja osa häviää muutoksessa. Oman lisänsä tähän tuo teknologinen kehitys, jonka vaikutus erityisesti teollisten työpaikkojen häviämiseen on ollut merkittävämpi kuin kansainvälisen kaupan vaikutus. Ulkomainen tuotanto on kuitenkin poliittisesti houkutteleva selitys kansalaisten ahdingolle. Pettymys globalisaation hyötyjen epätasaiseen jakautumiseen sekä tästä voimaa saanut populistien nousu vallankahvaan ovatkin muuttaneet useiden maiden asenteita kansainvälistä kauppaa kohtaan.

Vaikka jännitteet Yhdysvaltain ja Kiinan kesken kasvoivat jo Barack Obaman presidenttikaudella, varsinainen kauppasota maiden välillä käynnistyi Donald Trumpin kaudella. Kasvavana uhkana on maailmantalouden jakautuminen kilpaileviin blokkeihin – nk. geotaloudellinen fragmentaatio[1]. Merkit globalisaation ajautumisesta peruutusvaihteelle ovat vielä hajanaisia mutta huomattavasti lisääntyneet protektionistiset toimenpiteet jättävät väistämättä jälkensä kansainväliseen kauppaan. Potentiaaliset hyvinvointitappiot ovat maailmanlaajuisesti suuria.

Geopolitiikka on keskuspankkien toimivallan ulkopuolella mutta niiden on otettava geopoliittisten muutosvoimien vaikutukset huomioon omassa toiminnassaan. Maailmantalouden fragmentaatiolla olisi sekä suoria että epäsuoria vaikutuksia inflaatioon ja talouskasvuun. Globaalien arvoketjujen pirstoutuminen heikentäisi tarjonnan joustavuutta ja voimistaisi siten talouskasvun ja inflaation vaihteluita. Tuottavuuskasvun hidastuminen heikentäisi maailmantalouden kasvupotentiaalia ja vaikeuttaisi rahapoliittista toimintaympäristöä.

Geopoliittiset tekijät voivat rajoittaa myös pääomavirtoja ja finanssimarkkinoiden toimintaa. Yksityisillä finanssimarkkinoilla on tärkeä rooli riskien hajauttamisessa yli maiden rajojen. Myös julkisen vallan takaaman globaalin rahoitusturvaverkon ylläpitäminen vaikeutuu blokkiutuneessa maailmantaloudessa.

Strategisesti tärkeisiin hyödykkeisiin liittyvistä liiallisista ja liian keskittyneistä riippuvuuksista eroon hankkiutuminen on tervettä riskienhallintaa, mutta haasteena on estää kauppaa rajoittavien toimenpiteiden itseään vahvistavan haitallisen kierteen syntyminen. Jos blokkiutuminen voimistuu, taloudellisesti vahvan EU:n merkitys Suomelle korostuu. On hyvin tärkeää, että EU:n ”avoin strateginen autonomia” ja uusi teollisuuspolitiikka eivät rakennu protektionismin varaan vaan löydämme keinot säilyttää talouden avoimuudesta koituvat hyödyt yhä pirstoutuneemmassa maailmassa.

Asiasanat

EU, geopolitiikka, globalisaatio, keskuspankit, Kiina, Suomi, Yhdysvallat